

KÖNYVISMERTETÉSEK

A MODERN GONDOLKODÁS BÁRSONYOS FORRADALMA:

Az itáliai reneszánsz

Vince Kiadó, 2001

A bizánci művészet nagyhatású innovációja volt, hogy művelői és méginkább mecénásai az alkotásokat kifejezetten kommunikációs eszközként használták az egyház tanításainak terjesztésében. Sínai Szent Gergely szavaival arra törekedtek, hogy „...az írástudatlanok a festményeket tanulmányozva megismerhessék azokat az emberi cselekedeteket, amelyek valóban Istent szolgálták.” Bizánc a művészetek tömegkommunikációs célú alkalmazásának más területén is előbbrelépett: nem a bizánciak találták fel a személyi kultuszt – erről már lekéstek –, viszont minden addigig messze felülmúló tökélyre fejlesztették terjesztésének vizuális eszköztárát, a művészet ilyen célú felhasználását. Ha a megjelenítés technikája változott is, a hatalom emberei, valamint az őket szolgáló művészek és PR technikusok azóta is, ma is nagyon sokat felhasználnak annak koncepciójából.

A kontinens eszmerendszerében a VIII. században újabb, döntő fontosságú innovációt jelentett az európaiság eszméjének megteremtése, amelyet azután a Karoling-dinasztia igyekezett politikai és kulturális jelentéssel felruházni. Nagy Károly szellemi-kulturális központtá fejlesztette uralmának székhelyét, ahonnan nemsokára az egész földrézre kiterjedt a kulturális hasonlóságok összefüggés rendszere,

és az az egyöntetű intézményi háttér, amelynek alapjain kialakulhattak az általános európai ismérvek. A bizánciakhoz hasonlóan, a művészetet itt is olyan eszközként kezelték, amelylyel az egyház leghatásosabban tudta eljuttatni tanításait az olvasni nem tudókhoz. Ennek jegyében született meg az első egységes európai művészeti stílus, a román.

A gótika ismét gyökeresen újat hozott: nyitást egy teljesen más életfelfogás felé, amely az ember vallásos világában és az azt megjelenítő képző- és építőművészetekben a nemes derűt helyezi előtérbe, a korábbi zord, fenséges és szigorú Isten-, egyház- és hatalomkép helyett, a lélek felemelkedését Istenhez az előbbieik nyomasztó fensége helyett. Megjegyzést érdemel, hogy a gótika hatalmas előrelépést jelentett az építéstechnológiában is: a fény beáramlásának tág teret nyitó, felfelé törő gótikus építészet új statikai tudás alkalmazásáról tesz tanúbizonyságot egy olyan korban, amelyről ezt aligha gondoltuk volna.

Az itáliai reneszánsz újabb nagy fordulat a világszemléletben: megtartotta ugyan a vallás tiszteletét, de jelentős részben a földi létet helyezte a figyelem középpontjába. Ezzel olyan új gondolkodási folyamatokat indított el, amelyek meghatározó szerepet játszottak a mai, modern világ gyökereinek kialakulásában. Nagy része annak, amit ma európai szellemi értékként becsülünk, itt vette kezdetét, s nélküle ma sokkal sötétebb, szűklátó körűbb, butább lenne a világ, és mi magunk is. Az itáliai reneszánsz maga a csoda, és ezt megragadón és jól átérezhetően mutatja meg a Vince Kiadó tárgyához méltóan gazdagon illusztrált, művészi kiállítású, impozáns könyve. Benne tíz művészettörténeti tanulmány veze-

ti végig az olvasót a reneszánsz világán. Ezek úgy tudják igen részletes és alapos leírásokkal, magyarázatokkal segíteni a műalkotások és létrehozóik megismerését, a kor szellemének megértését, úgy adnak ehhez hatalmas mennyiségű művészettörténeti és történelmi információt, hogy közben egyetlen percre sem válnak nehezéssé, még kevésbé fárasztóvá. A reneszánsz meghatározó jelentőségű előrelépést hozott a kultúra további fejlődésében és széles körű elterjedésében azzal is, hogy az Isten, a vallás és/vagy a földi hatalmak névtelen szolgájából, a megbecsülendő alkotó rangjára emelte a művészt. Ez bizonyára nagyban hozzájárulhatott ahhoz, hogy az alkotók előtt megnyílt a társadalmi felemelkedés lehetősége, és ez arra ösztönözte őket, hogy kutassák az alkotó- és kifejezőeszközök fejlesztésének lehetőségeit, és elméletekbe is foglalták saját nézeteiket, felfogásukat a művészetről és azokról a technikai módszerekről, amelyeket létrehoztak, fejlesztettek. Hogyan történt mindez? E kötet segít megérteni, sőt látni is.

O.P.

Bob Woodward

A GAZDASÁG KARMESTERE – GREENSPAN ÉS A FED

Perfekt, 2001

Csodálatos közelkép Alan Greenspan-ról, és rendkívül tanulságos portré a világgazdaság egyik legbefolyásosabb vezetőjéről.

Sokan a világ egyik legnagyobb hatalmú emberének tartják, jóllehet tiszte nem több, minthogy egy bi-

zottságnak az elnöke, az USA jegybankjának szerepét betöltő Federal Reserve System igazgatótanácsa. Valóban szédületes nagyságú hatalmának legfőbb forrása, hogy messterien képes uralni egy intézményt, és általa egy intézmény rendszert, amelyeket arra hoztak létre, hogy a gazdaság demokratikus irányításának eszközéül szolgáljanak. Ez az, ami különösen figyelemre méltóvá teszi a hatalomgyakorlás e kiemelkedő technikáját, és az eszköztárat, amellyel a szerepét betölti.

Technikailag kisebb a befolyása, mint a legtöbb hagyományos jegybank elnöké, hiszen őt a Tanács le is szavazhatja, és mégis ki tudja vívni magának a meghatározó szerepet – ez mutatja igazán vezetői képességeit. Aki tudja, hogyan működik egy bizottság, annak kiválóan mutatják Greenspan kivételes tehetségét és tekintélyét azok az itt leírt esetek, amelyek felvázolják, hogyan érvényesítette akarátát a FED-ben.

A FED jogosítványai alapján szinte bármit megtehet az USA hitelpiacán. Mindenekelőtt kezében a monetáris szabályozás eszközrendszere. Folyamatosan a közérdeklődés homlokterében álló kérdés, hogyan állapítja meg a FED az irányadó kamatlábat, hiszen ez döntő befolyással van arra, hogy a gazdaság szereplői milyen áron jutnak pénzhez, a pénztulajdonosok pedig milyen hozamot tudnak elérni a pénz- és tőkepiacon a megtakarításaikkal. Itt is sokat olvashatunk arról, hogy a FED kamatláb döntéseinek a közvetlen monetáris hatásokon túl is messze ható üzenetük van, befolyásolni tudják a gazdaság állapotáról és kilátásairól alkotott képet.

A FED-nek joga van arra, hogy szükség esetén óriási összegeket pumpáljon a pénzügyi rendszerbe. Korlátlan felhatalmazása van arra is, hogy követeléseket vásároljon

fel, ha éppen ezt látja szükségesnek a pénz- és tőkepiac zavartalan működésének fenntartása, vagy éppen a bizalmi válság kialakulásának elhárítása érdekében. Ugyanezen céllal kölcsönökkel támogathatja a pénzügyi szervezetek – bankok, brókerházak, egyéb pénzügyi szolgáltatók – működését. Ilyen intézkedésekkel tudta kivédeni, hogy a szeptember 11-i terrortámadás nyomán kialakult kaotikus helyzetben ne keletkezzenek súlyos zavarok az USA pénzügyi rendszerének működésében. Ekkor is Greenspan kezében volt a kormány.

Legendás jelenség – sok egyéb közt a rendkívül óvatos fogalmazásai okán. A Global Finance idézi, hogy egyszer a Kongresszusban kijelentette: „Ha szokatlanul világosnak tűnne Önöknek amit mondtam, akkor bizonyára félreértették a szavaimat.”

A hatalom berkeinek kiváló dzsungelharcosa. Ügyesen, ravaszul és kifinomult kíméletlenséggel igyekszik megakadályozni, ha kell aláásni, mindent, amit veszélyesnek ítél. Egy amerikai mondás szerint az a kemény fickó, aki a szemébe néz, mosolyog, és úgy mond nemet. Greenspan a hivatali túlélés alapszabályaként kezeli, hogy a rossz híreket jelentő döntéseket személyesen kell közölnie – senkiben sem bízhat ebben, senki sem tudja a kényes mondanivalót úgy átadni, ahogy azt ő akarja. Fontosnak tartja, hogy a szemébe nézzen annak, akinek a kellemetlen hír szól, és rámutasson arra, milyen elkerülhetetlen rossz következményekkel járna, ha nem tennék meg ezt a lépést. A döntések személyes közvetítését egyben eszközül is használja pozíciójának erősítésére, hiszen így ő az, aki a fontos információkat elsőként, személyes szolgálatként adja át az érdekeltnek.

Ajánlott olvasmány az állam-

polgári ismeretek oktatásában, és főleg minden olyan képzésben, ahol gazdasági szakembereket, tényleges vagy leendő vállalati vezetőket tanítanak. Méginkább el kellene olvasnia mindenkinek, aki hallatni kívánja a nézeteit, véleményét az ország gazdasági ügyeiben. Itt megtudhatjuk, hogyan működik a gazdaság pénzügyeinek szabályozása, milyen szerepet játszik ebben a jegybank, hogyan tudja befolyásolni olyan sorsdöntő jelentőségű tényezők alakulását, mint pl. az infláció, a gazdasági növekedés, a munkanélküliség, vagy éppen mi az összefüggés a jegybank politikája és aközött, hogy milyen kamattal kapunk hitelt cégünknek vagy ház vásárlásra, és hogyan őrzi meg értékét a megtakarított pénzünk a különféle befektetési eszközökben. Ugyanakkor, ez nem tankönyv. Bár igen jelentős hányadában a monetáris szabályozás makrogazdasági folyamataival és összefüggéseivel foglalkozik, mélyebb részletekkel nem terheli az olvasót. Woodward bevezet a gazdaságpolitika alakításának és az azt övező politikai játszmáknak kulisszái mögé, de a figyelmet arra összpontosítja, hogyan vezeti az USA jegybankjának szerepét betöltő FED elnöke a nemzetgazdaság hajóját a viharos tengeren, hogyan küzd a feladattal, a vezetőtársaival, a politikával. Teszi ezt gördülékeny, olvasmányos, jó stílusban, és elbeszéléséből vitathatatlanul kiérződik az is, hogy alaposan ismeri mind a tárgyat, mind pedig az azt körülösvő politikai viszonyokat.

A téma meghatározó eleme, hogy a FED elnöke olyan döntésekkel dolgozik, amelyek gyakorta igen komoly kockázatokkal járnak. Woodward igen jól érzékelteti, hogy a monetáris irányításban nin-

csenek biztos megoldások, sőt még biztos diagnózisok sem. Láthatjuk, hogy Greenspan, akit rendkívül alapos, óvatos elemzőként mutat be, nagyon sokat küszködik ezzel a helyzetek értékelésében, a kockázatok feltárásában és a megoldások kimunkálásában. A döntések súlya pedig nemritkán félelmetesen nagy, hiszen a pénz- és tőkepiac működésén keresztül alapvetően befolyásolhatják a gazdaság állapotát, teljesítményének alakulását, és a polgárok életviszonyait, a nemzetközi gazdaság áttételein keresztül pedig az egész világ sorsát.

Greenspannak ugyanakkor sem joga, sem formális hatalma nincs arra, hogy egymaga döntsön. Ezt a helyzetet a magas politika is igyekszik a maga javára kihasználni. Ebből módfelett érdekes hatalmi játszmák következnek – amint azt Woodward számos példával elénk tárja. Greenspan láthatóan nagymestere a hatalomgyakorlás művészetének, abból a fajtából, aki a frontális támadásnál jobban kedveli a meggyőzés, szükség szerint a dzsungelharc, a bekerítés, a törvetés alkalmazását. Woodward vázlatos elbeszéléseiből Shakespeare tollára méltó manőverek sejlenek fel.

Különösen tanulságos, ahogyan Greenspan és a FED igazgatótanácsa döntéseik üzenetértékét kezelik. Nemegyszer azért változtatnak a kamaton, hogy ezzel megüzenjék a gazdaságnak: a FED őrködik a posztján és cselekszik. A kamatdöntéseket emellett hathatós kommunikációs eszközként használják arra is, hogy olyan váraiko-ásokat keltsenek a piacon, amelyek a gazdasági folyamatokat a kívánt irányba terelik.

Amúgy Greenspan, az ember, szintúgy nem hétköznapi jelenség. Hetvenéves korában rászánta magát, hogy tizenkét évi együttélés után feleségül kérje nála húsz évvel

fiatalabb partnerét. Előtte már kétszer is megtette ezt, de szokásához híven olyan homályosan és óvatosan fogalmazott, hogy barátnője egyik alkalommal sem tudta biztosan, vajon tényleg megkérte-e a kezét vagy nem. Az itt leírt történések tanúsága szerint többnyire ezzel a körülményes óvatossággal vezeti a világ egyik legnagyobb hatalmú testületét, a FED-et is – ez azonban nem akadályozza abban, hogy kőkeményen törjön a célja felé, legyen az az USA gazdasági állapotának javítása, a fenyegető problémák elhárítása, vagy a saját helyzetének szilárdítása.

Osman Péter

Dr. Huszti Ernő – Dr. Lentner Csaba – Seregdi László – Tarpataki János

Bankszabályozás

Sopron 2002

A közelmúltban megjelent egy új szakkönyv a magyar és a nemzetközi pénzügyi rendszer szabályozási környezetéről a Nyugat-Magyarországi Egyetemen működő Pénzügytan-Számvitel-Statistika Intézet oktatói és külső státusú előadói tollából. A Bank-szabályozás címet viselő kötet közérthető módon mutatja be a pénzügyi szektor működésének törvényi és intézményi alapjait, a magyar pénzügyi szektor utóbbi években bekövetkezett változásait és az elkövetkező esztendőket teendőit, illetve várható fejleményeit.

A pénzügyi kérdések iránt érdeklődőkön és a pénzügyi szektorban dolgozó szakembereken túl a külpiacokkal kapcsolatban levő kis- és középvállalkozások, a bankok és biztosítók egyszerű ügyfelei, a boltokban külföldi árukat vásárló állampolgárok, azaz szinte

az egész magyar társadalom érzékelhette az utóbbi két esztendőben, hogy jelentős változáson ment keresztül a magyar pénzügyi rendszer és szabályozási környezet. Elég csak az árfolyamsáv tavaly májusi kiszélesítésének a kivitel versenyképességére és a behozatal árszintjére gyakorolt hatására, vagy a pénzmosás elleni harc okán megváltoztatott betét-elhelyezési szabályokra gondolnunk, és máris láthatjuk, hogy a módosítások az állampolgárok mindennapjait sem hagyták érintetlenül. A pénzügyi rendszer legfrissebb változásainak figyelembe vételével készült a Nyugat-Magyarországi Egyetem Pénzügy – Számvitel – Statistika Intézetének oktatói által jegyzett Bankszabályozás című egyetemi tankönyv, amely közérthetőségén túl épp aktualitásával emelkedik ki a hasonló témában írott szakkönyvek sorából.

A bankszektor kialakulását és magyarországi fejlődését főbb szakaszait, illetve a bankszabályozás pénzügyi háttérét is megvilágító szerzők logikus sorrendben és érthetően mutatják be az érdeklődőknek a bankok és egyéb pénzügyi intézmények szabályozási környezetét. Ennek megfelelően a kötet a nemzetközi pénzügyi intézmények prezentálásával indul, részletesen bemutatva a Magyarországgal is szoros kapcsolatokat ápoló, több mint ötven éves múltra visszatekintő és jelenleg is a viták középpontjában álló Nemzetközi Valutaalap, illetve a Világbankcsoport megalakulását, szerepét és működését. A szerzők hazánk piaczgazdasági átalakulásának finanszírozásában úttörő szerepet vállaló európai intézményekről – azaz az EBRD-ről és az EIB-ről – sem feledkeztek meg, és a jegybankok jegybankjának tartott, de számos szakkönyvben méltatlanul elhanya-